

FASADE, PODOBA NAŠE DEŽELE

ŽAL SO FASADE DELI STAVB, KI SE NAJPOGOSTEJE OBNAV-LJAJO IN S TEM NAJVEČKRAT IZGUBLJAJO SVOJO PRIS-TNO IZVEDBO. S ŠTEVILNIMI OBNOVAMI, PA NAJ GRE ZA OBIČAJNA POSLOPJA ALI FORMALNO ZAŠČITENE SPO-MENIKE, DOBIJO STAVBE NOV VIDEZ, S TEM PA SE V RES-ICI POTVARJA AVTENTIČNOST TEH STAVB.

Sodobna gradiva, neznosne barve, ki jih ponuja trg, neznanje izvajalcev izvajati karkoli drugega od rutinsko utečenega in industrijsko preverjenega ter visoke cene izvedb so skupne točke večine današnjih obnov in novogradenj. Končni vtis podobe naših naselij pa je izraz naše neozaveščenosti in neokusa.

Slovenija je preplavljena z enotnimi fasadnimi izdelki, ne glede na to, za katero kulturno okolje ali pokrajino gre. Vpliv na izbiro ima očitno edinole tržna ponudba.

Tako so se izoblikovale značilne sodobne izvedbe, ki jih je mogoče zaokrožiti v zadnja desetletja gradbene aktivnosti:

- sedemdeseta leta 20. stoletja: bele »bavarske« grobe fasade s temno rjavimi opaži in temno rjavimi cokli po celotni Sloveniji,
- osemdeseta: rahlo tonirane fasade, v zaribanem ali »teranovak« ometu z ozki mi belimi obrobi odprtin – po celotni Sloveniji,
- devetdeseta: rumene in »marelične« fasade, široke bele obrobe odprtin, kamnite obloge coklov – po celotni Sloveniji.
- prvo desetletje 21. stoletja: barvane fasade v agresivnih barvah, dvo- in večbarvne fasade – po celotni Sloveniji ...

Sprašujem, kaj imajo našteje oblike z našo kulturo, z znano kakovostjo slovenskega stavbarstva? Kje so gorenjske, dolenske, kraške hiše – so samo še posamezni izgubljeni primerki znotraj pisane neokusne ponudbe vsegamogočega? Vtis je, da nihče med nami ne razmišlja o izvornih, okolju, značilnostih, ki so nastale v stoletnem razvoju naše kulture bivanja. Še najmanj pa o škodljivih posledicah: zdravju neprimernih gradivih in vizualni poluciji. Lepota pročelij bi morala biti v številnih podrobnostih, v

enotnosti in hkrati različnosti, v prelivanju odtenka, celovitosti zlivanja z naravo, v patini. Je mogoče obnavljati le z industrijskimi materiali ali tudi tako, da ohranimo izvirnost in patino, ki jim jo je ustvaril čas? Je res treba nekritično pokupiti vse, kar nam ponuja trg? Je mogoče ta cilj doseči z uporabo naravnih gradiv, enakih, kot so gradiva, iz katerih je bila arhitektura grajena? Je izvajati z občutkom za razlike v izvedbah in uporabljati gradiva lokalnega izvora res tako nemogoče in neizvedljivo, kot se zdi v večini diskusij z izvajalci?

Prednost naravnih gradiv je (poleg zdravstvene in ekološke vloge) tudi v tehnološki skladnosti z obstoječo gradnjo. Zato so najprimernejša za obnovo. Eden od pomembnih argumentov za uporabo naravnih gradiv pri obnovi stavb je ugotovitev, da se naravni materiali pravzaprav ne »počutijo« dobro v stiku s sodobnimi. Ti zaradi svoje sestave onemogočajo prehajanje vlage, povečujejo izsoljevanje in zato že po nekaj letih začnejo vidno propadati in škodovati stavbi. Uporaba sintetičnih materialov ima tudi neviden učinek, vpliva na večjo vlažnost v zidovih, spreminja mikroklimo, vnaša nepreverjene posledice (pajke, gljivice, plesni in podobno). Negativnega vpliva vsega tega na naše zdravje se še premalo zavedamo! Na drugi strani ugotavljamo, da je

pravzaprav veliko naravnih gradiv preživelo stoletja in da se jih najbolje popravlja in obnavlja v isti tehnologiji – to je naravni.

Za razumevanje prednosti (tako zdravstvenih kot estetskih) in potrditev, da je mogoče izvajati tudi drugače, ne le »industrijsko«, navajam kratek izbor klasično izdelanih apnenih ometov in primerov različnih izvedb fasad. Gradiva zanje imamo doma, pred nosom in zanje ni treba uvažati dragih plastičnih, ekološko spornih in neestetskih materialov.

BARVA PESKA – BARVA OMETA

Ob iskanju primernih odtenkov ometa igra ključno vlogo pesek. Vsebnost različnih mineralov, kovin in drugih sestavin daje pesku odtenke od kristalno bele, prek okrastih, zemeljsko rdečih in zelenih vse do temno rjavih odtenkov. Barva peska je odtenek, ki daje fasadi osnoven ton. Če je dovolj intenziven, pleskanje sploh ni potrebno.

Pesek daje ometom raznolikost v številnih odtenkih zemeljskih barv.

GROBI OBRIZG NA ZIDARSKO ŽLICO

Enakomerno ročno nanosen grobi fasadni obrizg je ena najlepših preprostih izvedb fasad. Primerna je za celotne fasade, v kombinaciji z zaglajenimi deli ali tudi le za izvedbo coklov. Z granulacijo peska povečujemo ali zmanjšujemo grobost ometa. Obrizg nanašamo neposredno na zid, lahko ga pleskamo ali pustimo v naravni barvi peska.

Grobi fasadni obrizg, pripravljen v treh različnih odtenkih malte

FINO ZARIBANI OMET

Zelo pogosta »klasična« izvedba je izdelava fasad v gladkem zaribanem ometu. Omet je izdelan v dveh plasteh, grobi podložni in tanki zaključni plasti, ki je enakomerno zaribana z leseno gladilko. Nič neprimernega ni, če ostajajo vidne poteze orodja in odmic. Izveden je iz fino presejanega peska oziroma mivke. Običajno, tudi

Vzorec izvedbe fino zaribanega ometa

zato ker so ometi z nizko granulacijo peska manj obstojni, je pleskan.

GLADKO ZALIKAN OMET

Je oblika ometa, ki se nam je iz zgodovine ohranila predvsem v visoko kakovostnih prostorih, meščanskih in cerkvenih stavbah s poslikavami. Ob obnovah zadnjih desetletij se je za to vrsto ometa uveljavilo ime »gotški omet«, ki pa je zavajajoče, kajti gotški ometi so bili zelo raznovrstni. Omet je

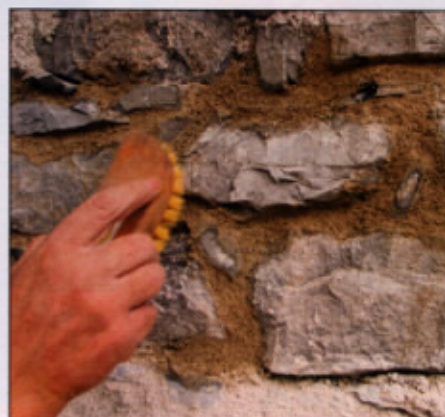
Primer slikanja na zalikan omet

nanesen v dveh plasteh, brez »faž«, zaključna plast se zalika s kovinsko zidarsko žlico do točke, ko se iz apnenega ometa izcedi vezivo in kalcinira v sijočo povrhnjico.

FUGIRAN ZID

Mnogo kamnitih fasad (večina je bila v začetku vsaj grobo ometana) danes ohranjamo v njihovem kamnitem videzu. Današnje obnove so razvile neverjetne serije vseh mogočih »fugiranj«, a povsem nepotrebno je že tako bogate kamnite zidove obdelovati še z dekorativnim fugiranjem. Malto v fuge zato nanese do površine (če so fuge globlje, v več slojih), še vlažne narahlo oribamo s sirkovo krtačo in na koncu operemo z gobo. Cilj je ohraniti videz enostavne obdelave v naravnem gradivu.

MATEJA KAVČIČ, UNIV. DIPL. INŽ. ARH.,
ZVKDS RESTAVRATORSKI CENTER

Vzorec fugiranja zidu